

Myötätuulta Merimaskussa

LC Rymättylä - Merimasku
Palkitsee Teidät

Merimasku - Seura

" MERI "

Tunnustuspalkinnolla kiitokseksi
Saaristokulttuurin hyväksi
tekemästänne arvokkaasta työstä

Toiminnallanne olette antanut
merkittävän panoksen saariston
henkiseen rakennustyöhön.

Otavan saarella
Joulukuun kolmantena 2004

I/2004

Julkaisija:
Merimasku-Seura r.y.

Toimituskunta:
Terttu Kraemer
Maarit Lineri,

Taitto/
Sivunvalmistus:
Maarit Lineri

Painopaikka:
Paino Raisio

ISSN 1238 - 108X

Seuran puheenjohtaja:
Maarit Lineri,
p. 4369 868

Sihteeri ja rah. hoitaja:
Terttu Kraemer,
p. 040-716 4808

Kannen kuva:
Kulttuuripalkinto "Meri"
ja kunniakirja

Maarit Lineri

Voiko aikaa mitata laadulla?

Vaikka olen ollut Merimasku-Seuran puheenjohtajana jo vuoden, on tämä pääkirjoitus sattuneesta syystä ensimmäiseni lehdessä. Siksi vasta nyt voin lehden palstalla kiittää seuran pitkäaikaista puheenjohtajaa Martti Mäkilää vuosien ansiokkaasta työstä Merimasku-Seuran hyväksi. Hänen aikanaan seura on kasvanut ja löytänyt paikkansa merimaskulaisten keskuudessa. Myös hänen ansiokkaat pääkirjoituksensa ovat saaneet useasti kiitosta ja herättäneet keskustelua. Olen siis monella saralla astunut isoihin saappaisiin. Toivottavasti pystyn edes osittain täyttämään ne.

.....

Viime kesän pula-ajasta kertonut näyttely pisti miettimään pulaa tämän päivän näkökulmasta. Mitä on pula tänään? Joidenkin mielestä 90-luvun lama oli pula-aikaa, mutta se erosi olennaisesti varsinaisesta 40-50-luvun pulasta. Silloin ei ollut pulaa työstä eikä rahastakaan, vaan silloin oli pulaa tavarasta ja jopa ruoasta. Viime vuosituhatlupulla oli enimmäkseen pulaa työstä ja sen myötä rahasta, mutta kaupoissa tavaraa riitti. Pula kosketti lähes koko kansakuntaa, mutta lama vaikkakin oli joidenkin kohdalla tragedia ei kuitenkaan pistänyt tiukoille kaikkia suomalaisia. Varsinainen pula-aika oli tasapuolisempi, kun taas lama teki meistä eriarvoisempia kuin koskaan sodan jälkeen. Suuret ikäluokat ovat viimeinen sukupolvi, joka pulasta muistaa edes jotakin. Sen jälkeen syntyneille pula on vain ohimenevä ilmiö kaupan hyllyllä, kun juuri se mielijuoma tai farkkumerkki puuttuu kaupasta. Seuraavasta kaupasta sitä kuitenkin löytyy.

.....

Mistä meillä tällä hetkellä sitten on pulaa - sellaisesta aineettomasta, asiasta, mitä ei voi rahalla ostaa nimittäin ajasta. Vanhemmilla ei ole aikaa toisilleen ja lapsilla on pula vanhempien huomiosta. Pula-ajalla lapset osallistuivat arkisiin toimiin, osin pakostakin. Nykyään sitä sanottaisi lapsityövoiman hyväksikäytöksi, mutta silloin lapset tunsivat olevansa tärkeitä ja tarpeellisia perheelle. Yhdessä tehden ja ponnistellen perheenjäsenet lähentyivät toisiaan aivan samoin kuin ponnistelu lähensi koko yhteiskuntaa. Mitä enemmän meillä nykyään on aikaa säästäviä koneita kotona ja työpaikoilla, sitä vähemmän meillä on aikaa. Mihin se säästetty aika joutuu, kuka sen käyttää?

.....

Luulemme, että laatu korvaa määrän, mutta mikään laatu ei korvaa vanhempien antamaa aikaa. Aikaa ei voi mitata kuin yhdellä tavalla, sillä ei ole laatua. Tutkimuksen mukaankin lapset muistavat parhaiten ne kotona vietetyt arkiset hetket, kun isän kanssa tehtiin linnunpönttöä, tai äidin kanssa opeteltiin pullan tekoa. Se on loppujen lopuksi niin yksinkertaista.

.....

Nämä ajatukset kävivät mielessäni, kun kohtasin yhtenä perjantaina nuoren merimaskulaisen miehenalun vähän viiden jälkeen niin tolkkutomassa kunnossa, ettei mopon taluttamisestakaan tullut mitään. Siihen aikaan luulisi perheen olevan yhteisellä aterialla keskustelemassa, miten kenelläkin on viikko sujunut. Heillä ei ilmeisesti ollut yhteistä aikaa.

Maarit Lineri

Rymättylä - Merimaskun Lions Club luovutti Meri-kulttuuripalkinnon

Merimasku-Seura sai vastaanottaa arvokkaan tunnustuksen itsenäisyysjuhlassa Merimaskun seurakuntatalolla.

Kulttuuripalkinto MERI on Lions Club Rymättylä-Merimaskun vuonna 2001 perustama huomionosoitus, joka voidaan myöntää yksityiselle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka johdonmukaisena toimintana tai ainutkertaisena tekona on vaikuttanut myönteisesti saariston ja sen asukkaiden kulttuurielämään.

MERI- palkinto on taideseppä Renny Terän ideoima ja takoma taostyö. Työ on saanut myös kansainvälistä ja kansallistakin huomiota. Taos on esillä Turun Yliopiston kansainvälisessä julkaisussa "Language of silence, osassa Silence in Art". Teosta on päästy ihailemaan myös Virossa, Pohjoismaisten sepäntöiden näyttelyssä: Tartossa, Pärnussa ja Tallinnassa. Suomessa teos on ollut esillä Ruotsinpyhtään Ruukissa Taideseppien yhteisnäyttelyssä. Palkintoon kuuluu myös kunniakirja, jonka pohjana on taiteilija Teppo Terän klubille maalaama saaristomaisema.

Huomionosoitus on aiemmin jaettu Merimaskussa ja Rymättylässä kolmena vuonna yhteensä viidelle henkilölle (v 2001 Eeva Matinolli ja Hanna Nurminen sekä v 2002 Hilla Laakso ja Harro Koskinen, vuonna 2003 jaettiin yksi yhteinen palkinto Raino Puottulalle.)

Vuoden 2004 Meri-kulttuuri palkinnon on ansainnut, monilla kulttuurin sarjoilla ansioitunut, Merimasku-Seura ry. Merimasku-seuran tiedetään vaalinee Merimaskun kotiseutuperinteitä jo kahdentoista vuoden ajan.

Mitä ne kotiseutuperinteet sitten oikein ovat? Merimasku-Seura on sen meille näyttänyt ja osoittanut. Seura on vaalinut Merimaskun perinne rakennuskulttuuria: Kollola on kunnostettu toimivaksi ja vireäksi kotiseututaloksi, 1700-luvulta peräisin oleva Kräkilän tuulimylly on entisöity, (niihin

talkoisiin klubimmein osallistui, muun muassa naulat takoi Renny Terä).

Seura on tutustuttanut kuntalaisia perinne töihin ja tapoihin tervahautaa polttamalla ja karkauspäivää tanssimalla.

Yksi merkittävin kulttuuri "tuote" kuntalaisille on varmasti Merimasku-Seuran toimittama "Myötätuulta Merimaskussa"-lehti. Lehti kertoo laajasti Merimaskusta ja saaristolaisuudesta. Muutamia otsikoita lehdestä: Keskus.. onko Merimasku vapaa, Kuntien yhdistämisestäkö ratkaisu?, Ketokukkien surmasta pihojen kavaliin myrkkymasveihin, Ruoasta ja sen syömisestä, Hyisen kelin ammattilaiset, Otavan saari yhdistettiin mantereeseen, Peruna, koristekasvista juhannuksen herkuksi, Luudan tekokin on taidetta jne., jne. Kuten kuulitte, lehti kertoo paljon, mutta ottaa myös kantaa, niin kuin toimivan yhdistyksen lehden pitääkin.

Seura tarjoaa myös kulttuuri tilaisuuksia, joihin kaikki voivat osallistua. Eikä Merimasku-seura tulevaisuudessakaan aio laakereillaan levätä. Kuuleman mukaan työn alla on mittava Lossi-museo projekti.

Tällaisen toimivan kotiseutuyhdistyksen työ on merkityksellistä kunnalle, kuntalaisille ja eritoten kuntaan muuttaville uusille asukkaille, heidät seura onkin huomionnut hyvin järjestämällä kaffe tilaisuuksia vuosittain.

Hyvä Merimasku-Seura uskon, että Meri -palkinto saa arvoisensa paikan ja on kaikkien kuntalaisten nähtävillä esimerkiksi Kollolan kaffetuvassa.

Puhe on jonkin verran lyhennetty Clubin presidentin Keijo Maksimaisen puheesta tilaisuudessa

Mitä silloin syötiin, kun kaappi oli tyhjä...

ja muita selviytymis-

ohjeita kesällä

Kollolan kahviossa

Terttu Kraemer

Vuosina 1939-1954 Suomessa elettiin pula-aikaa. Ensin olivat raskaat sotavuodet, sen jälkeen saimme maksaa kovat sotakorvaukset ja lisäksi oli oman maan jälleenrakentaminen. Tätä säännötelyä aikaa kesti kaiken kaikkiaan viisi vuotta.

Vuosi 1940 alkoi meille suomalaisille sanomattoman vaikeana, sillä ruuasta, vaatteista ja muista päivittäistavaroista oli ankara pula. Ne joko loppuivat kokonaan, tai niiden saanti putosi minimiin, joten se leimasi tavalla tai toisella jokaisen kansalaisen elämää. Puutokset opettivat kansalaiset muuttamaan täysin elintapojaan, säästämään aikaa, tekemään kaiken mahdollisen itse ja ennen kaikkea keksimään tapoja

ja korvikkeita, millä selvitä jokapäiväisestä elämästä. Paljon parjattu kansanhuoltoministeriö yritti myös omalta osaltaan helpottaa ihmisten elämää painattamalla kotitalouksille ohjekirjasia. Erittäin tärkeä rooli oli myös Kotiliesi-lehdellä, joka kirjoituksissaan ohjasi, opetti ja antoi oivallisia neuvoja.

Edellä mainituista asioista kertoi Kollolan kesänäyttely samoin kuin myös keskiviikkoiltojen teemalustukset.

Maaseudulla elämä helpompaa kuin kaupungeissa
"Ei nälk pirä suurii kolinoi, mut ei anna nukkuaakaan" (Kodisjoki).

Siinä on ollut hyvät neuvot kalliita ja konstit vähissä, kun on tehty vähis-

tä aineista ruokaa. Ruokaympyrällä ei ollut silloin juurikaan merkitystä.

Kortilla sai ostaa kahvia, sokeria, saippuaa, öljyä lamppeihin ym. tarvikkeita. Kahvia sai vain neljänneskilon kuukaudessa. Määräykset olivat kaikille samanlaiset, ne koskivat myös maaseutua. Siellä oli kuitenkin ehkä helpompaa saada elintarvikkeita kuin kaupungissa, oltiin omavaraisia. Kaikki oli silti kontrolloitua tarkkaan laskettua.

Kotieläimet luetteloiitiin ja jos sattui olemaan yli oman tarpeen ja käry kävi, niin sakot tuli. Laarit ja perunasalvat mitattiin, heinät arvioitiin. Perunoista, viljasta, lihasta ja heinästä oli luovutuspakko; rintamalla tarvittiin myös ruokaa ja hevosille heiniä.

Siitä syystä omavaraistaloudessakin

oli ruoka tiukalla, joskaan ei tarvinnut nälässä olla. Jos oli viljelysmaita ja karjaa tai kalastusmahdollisuus kuten Merimaskussa, niin särvintä riitti.

Suolattiin lihaa ja kalaa, leivottiin ruisleipää "kyrsää" ja kirnuttiin voita. Maitoa sai kirnuta vain 24 litraa, josta saatiin vain n. 1 kg voita. Siitä sai ottaa oman talouden käyttöön neljänneskilo ruokakuntaan kuuluvaa henkeä kohti ja loppu oli sitten luovutettava yleiseen kulutukseen.

Myös sokeri oli kortilla. Ennen sotia sokeria kuitenkin mainostettiin tähän tapaan:

"Ajatteletko usein, en jaksa. Silloin ette ole vaalinut voimataloutanne. Huolehdiä siitä, että muun ravinnon ohessa on myös päivittäinen nauttimanne sokerimäärä kyllin suuri. Sillä sokeri on tiivistetty ravintoaine. Tehokas, nopea, huokea voimanlähde. Suomalainen sokeri: makeutta 100%, ravintoa 99.98%. Kysykää suomalaista palaja sirottesokeria suojaavissa hygieenisissä pakkauksissa!"

Sokerin niukkuus ja sakariinin outo maku toivat siirapinkeiton kotitalouksiin. Sitä keitettiin niin maalla kuin kau-

pungissakin mm. seuraavan ohjeen mukaisesti: Juurikkaat tai pelkätään porkkanat pestiin, kuorittiin, paloiteltiin ja keitettiin pehmeiksi useimmiten isossa muuripadassa. Sen jälkeen niistä puristettiin mehu pois tarkkaan erityisellä puristimella. Mehua keitettiin kokoon niin kauan, että muodostui siirappia. Lopuksi lisättiin soodaa, jotta saatiin karvas maku pois. Raaka-aineena käytettiin myös perunajauhoja, joista saatiin kullankeltainen kaunis siirappi lisäämällä suolahappoa keitokseen.

Ruoka-aineiden säilyttäminen vaati kekseliäisyyttä

Munia oli miltei mahdoton saada, jollei ollut itsellä kanoja. Kanamunat olivat kansanhuollon luvan varassa ja niitä saivat vain sairaat ja raskaana olevat tai imettävät naiset. Jos munia sattui jostain saamaan, ne piti säilöä. Useimmiten ne säilöttiin rohdoskaupasta saatavaan "vesila-

siin". Munat pyyhittiin huolellisesti etikkaan kastetulla rasulla, asetettiin sitten lasipurkkiin ja päälle kaadettiin 1/10 vesilasiasia ja 9/10 vettä sisältävä liemi, joka sitten muutaman päivän aikana hyytyi munia suojelevaksi

Vanhemmat miehet ja naiset tekemässä pilkkeitä autojen häikäpöntöissä poltettavaksi. Lapset pakkaavat pilkkeet paperisäkkeihin.

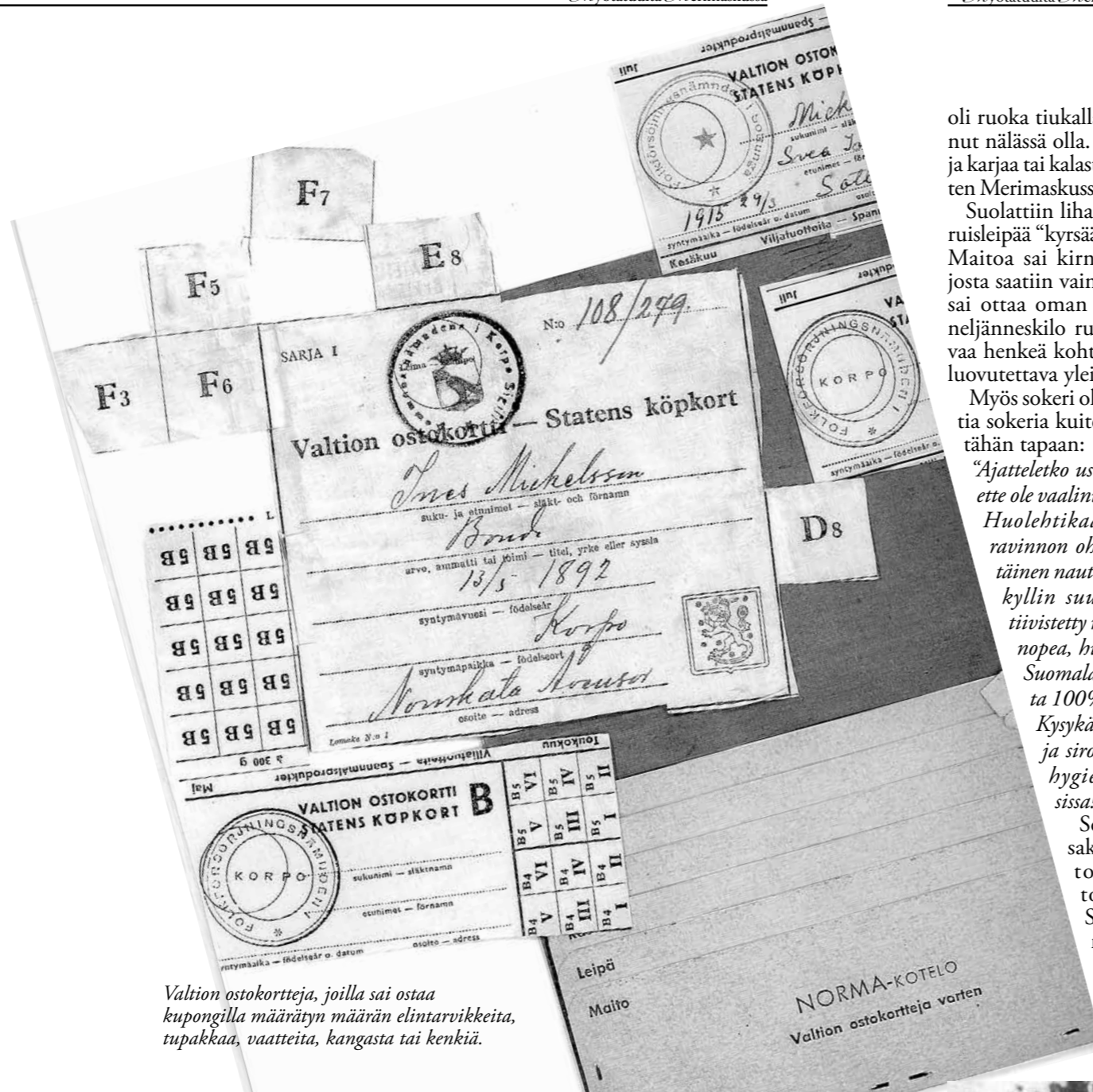
hyytelöksi. Jos munat oli säilöty keväällä, ne saattoivat säilyä jopa vuoden. Keitettäessä piti muistaa laittaa pieni reikä neulalla munan kuoreen, muuten ne saattoivat keitettäessä särkyä.

Perunaa jatkettiin usein lantulla. Hapanleipäaikana taas jatkettiin keitetyllä survotulla perunalla. Ohjeena oli noin 2 litraa perunaa kymmenen litran taikinaan ja jos taas ei ollut ruisjauhoja tarpeeksi jatkettiin kaurajauhoilla.

Jotta ymmärtäisi niitä vaikeuksia, mitä elintarvikkeiden säilytyksessä tuolloin oli, täytyy muistaa niitä olosuhteita, joissa silloin elettiin. Perunoita tai juureksia ei juurikaan myyty kauppoissa, vaan joko kasvatijat myivät itse tuotteensa torilla tai ne myytiin torikauppiaille edelleen myytäväiksi. Juureksien säilyvyys oli sen varassa, miten hyvä kellari tuottajalla tai ostajalla sattui olemaan.

Maitotuotteet ja voi myytiin irtotavarana, valmiiksi pakattuja tuotteita ei ollut nykyaikaan verrattuna moniakaan. Missään ei ollut kovin kummoisia säilytysmahdollisuuksia sen paremmin kotona kuin kauppoissa. Kylmälaitteet alkoivat yleistyä vasta viisikymmenluvun jomentyä. Niinpä kaupunkien kerrostaloissa ruokien säilyttäminen oli mahdoton tehtävä perheemännille.

Koska siemenperunoista oli pulaa,

Valtion ostokortteja, joilla sai ostaa kupongilla määrätyn määrän elintarvikkeita, tupakkaa, vaatteita, kangasta tai kenkiä.

Kaikki kynnelle kykenevät osallistuivat yhteisen puutteen torjumiseen. Lapset tuovat marjasaalista metsästä.

raat perunat kuorittiin keväisin siten, että itupäästä otettiin ronski pala, idätettiin ja laitettiin sitten maahan uutta satoa kasvamaan.

Sienet olivat myös hyvä ruuan jatke silloin kuin myös nykyään. Niitä säilöttiin suolaamalla. Myös kaalia säilöttiin suolaamalla. Jo vuonna 1938 Kotiliesi kirjoitti artikkelin elokuun numerossaan "Metsämme mätänevät miljoonat". Se on totta vielä tänäkin päivänä!

Voipuuroa ja klimppisoppaa
Aika mukava ruoka oli sienikasvispata:

Rasvaa tai lihaa (jos oli) kuutioina, paloitteltuja sieniä, perunoita, lanttua ja sipulia sekä vettä ja sitten haudutettiin.

Pirkko-Liisa Heinonen kertoi lapsuutensa pula-ajan ruoista:

"Äitini keitti aina paahtokaurakeittoa, kun olimme kipeitä. Muita ruokia olivat köyhät ritarit, leipäressu eli leipävanukas, jauhemaksapihvit ja maitoperunat sekä perunasuurimo- ym. puurot. Silakoita paistettiin suurempi määrä ja mitä jäi, loput laitettiin etikaliemeen. Kun saatiin possunlihaa, se suolattiin ja vietiin tiinussa kellariin. Sitten oli "fransuskapaisti", johon tarvittiin luista nautanlihaa, sen äiti haki aina tietyltä kauppiaalta torilta. Vaikka asuimme Vaasassa, meillä oli kasvimaata, jossa kasvatettiin porkkanaa, lanttua, naurista, punajuurta, sipulia ja perunaa. Isä oli kova pilkkimään ja toi repussa pikkukaloja, jotka kaikki perattiin ja nyljettiin. Kalat laitettiin uunivuokaan, sekaan sipulia, vettä, suolaa, kokonaisia pippureja ja laakerinlehti ja annettiin olla yön yli uunissa. Lisäksi oli vielä silakkalaatikkoa ja kaalilaatikkoa sekä klimppisoppaa.

Pula-ajan leipomisesta ei ole mitään muistikuvaakaan paitsi setäni kotoa Halsualta. Kun taloon tuli vieraita eikä ollut vehnää, niin emäntä rupesi vispaamaan sokerikakkua, johon tuli 1 lasi muniä, 1 lasi sokeria ja 1 lasi jauhoja. Täikina kaadettiin sitten sellaiseen ihmeseen kuin sähkövuokaan ja siinä se kakku näppärästi valmistui. Muistan vieläkin, miltä lämmin sokerikakku maistui! Eipä ole jälkeen tullut syöttyä. Maalla syötiin ehkä paremmin, koska ystäväni muistaa, ettei mistään oikeastaan ollut pulaa. Heillä syötiin

voipuuroa ja marjahilloa tai marjoja, lihaperunoita, sianlihakeittoa, sallattia, kaalilaatikkoa ja leivottiin sekaleipää reikäleivän muotoon."

Konstit oli monet

Nautintoaineista pisimpään oli säännöstelty kahvi. Säännöstelyn alkaessa syksyllä 1939 kukin aikuinen sai kahvia 250g kuukaudessa joulukuuhun 1941. Sen jälkeen juotiin korviketta huhtikuuhun 1943. Jatkosodan aikana ja sen jälkeen kahvia oli korvikkeessa vain nimeksi

sumppia. Kahvin säännöstely loppui vasta vuonna 1954.

Kaakaon korvike saatiin kuivaamalla perunan ja punajuuren lohkoja uunissa, jotka sitten jauhettiin "kaakaoksi" ja maustettiin vaniljalla. "Se oli todellista humpuukia, mutta kansaan se meni kuin tuli tappuroihin", kirjoitti eräs kansanhuoltoviranomainen.

Teetä saatiin luonnosta kuivaamalla vadelman, suolaheinän, apilan, humalan, mesiangervon omenapuun tai keto-orvokin lehtiä. Lapset saivat useimmiten vain "hopeateetä", joka

oli keitettyä vettä ja tilkka maitoa.

Nautintoaineista myös tupakka oli ankan säännöstelyn kourissa vuosina 1942-1949. Tuona aikana aikuiset saivat ostaa vain neljä rasiaa savukkeita kuukaudessa. Kuitenkin tupakkaa ostanut henkilö menetti sokeriannoksestaan neljänneskilon. Tupakantuskainen kansa ryhtyi viljelemään itse tupakkaa ja kotimainen kessu yleistyi koko maassa. Nuorison kerhotoiminnassakin tärkein kasvatettava oli tupakka, mikä nykyajan terveystieteen valossa kuulostaa melko oudolta.

Pula-ajan jäänteitä

Polttoainepula taas ajoi kaikki kynelle kykenevät mottimetsään. Jokaisen talkoolaisen veloitteena oli tehdä halkopino eli motti päivässä. Bensa korvattiin puukalikoilla, joita poltettiin autojen takaosaan rakennetuissa häkäpöntöissä. Naiset pilkkivat puut sopivan kokoisiksi ja lapset säkittivät ne paperisäkkeihin.

Paperista muodostuikin tärkein pula-ajan korvikemateriaali. Siitä tehtiin mm. kankaita, vaatteita sekä kesäkenkiä puupohjilla, siitä valmistettiin lapsille vaippoja, saunaan pe-

Lähes kaikki me niistämmenämme paperinäiliinöihin, pyyhimme keittiössä pöytää talouspaperilla, tuomme tavarat kaupasta paperikassissa tai koristelemme lahjakäärön paperinarulla. Tuona aikana sai hyvin monella taholla paperi- ja ylipäättänsä puutuotteiden jalostus alkunsa.

Tällöin syntyi myös synteettisesti puuselluloosasta valmistettuja kankaita kuten silla, joka oli erittäin monipuolinen käyttömateriaali, mutta ongelmallinen pesussa.

Kaikkea ei kuitenkaan voitu tehdä paperista, joten kaikki vanhat vaatteet sekä muut tekstiilit käytettiin moneen kertaan. Lapsille ommeltiin aikuisten vaatteiden ehjistä kohdista vaikkapa paita tai miesten puvuista tehtiin naiselle takkipuku tai takeista ommeltiin hameita, liivihameita jne. Myös kaikki vanhat verhot, lakanat jopa valkoiset sokerisäkit käytettiin vaatteiden tekemiseen.

Ihmisten kekseliäisyys joutui siis todella koetukselle, koska lähes kaikille tuontituotteille piti keksiä jokin korvike. Kekseliäisyys ja yhteiset ponnistukset auttoivat selviytymään.

Me pula-aikana syntyneet olemme kyllä valitettavasti kasvattaneet aikamoisen pullamössö-sukupolven. Näiltä ei ole mitään puuttunut, kaikkea on saanut lähikaupasta ja marketeista. Ei tarvitse enää itse kasvattaa ruokaansa tai kerätä aineksia luonnosta. Ei tarvitse edes osata valmistaa aterioitaan. Ei tarvitse osata kuin käyttää mikroa sulatukseen ja lämmitykseen.

Pula-ajasta voisi ottaa oppia vielä tänäkin päivänä. Menkää metsään, edelleen sienet ja marjat odottavat syksyisin paimijoita. Kerätkää Suomen luonnon sato talteen. Jos ette nyt ihan voikukkaa ryhdy poimimaan...tai, mikä ettei, voikukasta saa maukasta viiniä.

Kirjoituksessa on hyödynnetty Pirkko-Liisa Heinosen, Martti Mäkilän, Anita Sulan sekä Maarit Linerin ja Terttu Kraemerin Kollolan keskiviikkoesitelmää.

Syyttäkää itseänne, jos ruoka loppuu talvella

Niin voi käydä, elleite toimi kesällä. Kaikki kesän antimet, puutarhan ja metsän sato, on otettava talteen ja säilötävä huolellisesti. Varmistakaa niiden onnistuminen käyttämällä kokeiluja, luotettavia, sähköuunissa kestokäsiteltyjä Karhulan tölkköjä, niin ei perheellänne talvella ole puutetta herkulleesta, vitamiinipitoisesta, terveellisestä ruoasta.

Karhu-, Kelettiö-, Marja-tölkit sekä Vakuu- ja Karhula-umpit ovat taikana säilykkeidenne onnistumisesta.

KARHULA-IITTALA
LASITEHTAAT

ja siirryttiin kahvinvastikkeeseen, jossa oli 85% viljaa ja loput sikuria ja sokerijuurikasta. Ohjeita oli monia, joista jotkut saattoivat sisältää jopa perunankuoria, punajuurta tai juolavehnan juurta sekä vähän suolaa. Tosin mustasta-pörssistä oli mahdollisuus saada oikeatakin kahvia, mutta hinta oli moninkertainen. Sitten, kun kahvia alettiin taas saada 40-luvun lopulla, käytettiin kahvinporot moneen kertaan ja juotiin ns.

Varsin suorasukaisesti mainosti säilöntäpurkkejaan Karhulan lasitehdas. Vaikka pula-aikana naapuri auttoi toistaan ja talkoohenki kukisti, oli jokaisen silti yritettävä itse selvitä omasta arjestaan. Vain itseään saattoi syyttää, ellei käyttänyt metsien ilmaisia ruokatarpeita hyväkseen.

KOTILIEDEN HUONEKALUJA

Talvo mieheksi voi kutsua kukaan näppärästä valitsemalla jokin näistä huonekaluista. Huonekaluista erikseen on laadittu pitkäaikainen muoto, josta myyriä Karjalasta miesten ja Yhteisösten Kauppaluista.

1. Ompelipöytä, joka on kätkevästi myös tavallinen pikkupöytä. Työpöytästä »Mies», OK 127, hintaan 310.—
2. Kartturuokaa, välttämättä muotoon muotoon laatuun. Työpöytästä »Mies», OK 128, hintaan 340.—
3. Hienoluomapatu, OK 129. Pöytästä 180.—
4. Kaappipöytä »Mies», OK 130. Pöytästä 220.—
5. Puukantian sohva »Mies» työpöytästä, OK 132, hinta 320.—
6. Pöytäpöytä »Mies» pöytästä. Pöytä pöytästä 120.— Pöytä pöytästä 130.— K 111 Kallio pöytästä 240.— K 112 Pöytä pöytästä 120.— K 113 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 114 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
7. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
8. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
9. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
10. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
11. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
12. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
13. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
14. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
15. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—
16. Lisähuoneen sohva »Mies» ja »Mies», OK 11, työpöytästä: K 115 Kallio (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 116 Kallio pöytästä 240.— K 117 Pöytä pöytästä 120.— K 118 Luokkuluokan (koko 63 cm) pöytästä 120.— K 119 Tuoli pöytästä 180.— Kaksi yksin 70.—

Myös miehille oli tarjolla omia ohjeita, joilla saattoi nikkarointitaitoinen tehdä lapsilleen leikkikaluja tai perheelle huonekaluja. Kotiliesi-lehdestä sai tilata piirustukset molempiin. Tarjolla oli yksinkertaisia ja hiukan vaativampiakin malleja.

usienä, sairaaloihin sidetarpeita jne. Paperinaruista kudottiin seinävaatteita, verhoja tuolinpäällisiä, mielikuvituksella ei ollut rajoja. Kreppipaperi oli suosittu verhoina, etenkin pimennysverhoina rullaverhon tapaan. Jopa naisten liivejä ja lakanoita tehtiin paperista, ne vain eivät olleet kovin kestäviä käytössä. Jos monet näistä tuon ajan paperituotteista katosivatkin aikojen parantuessa, niin monet ovat jääneet edelleen käyttöömm.

Joulun viettoja siellä jossain

Risto Hiltusen muisteluita 60 vuoden takaa

Risto Hiltunen oli ollut sodan alusta alkaen mukana vapaaehtoisena muutaman muun askaslaisen pojan kanssa. Ensimmäinen joului vietettiin Hangon rintamalla. Hankoniemi oli Neuvostoliiton valtaama ja toimi heidän laivastotukikohtanaan. Se oli pakkovuokrattu viideksikymmeneksi vuodeksi Neuvostoliitolle ja tarkoituksena oli, että se vallataan takaisin. Sitä varten Turussa koulutettiin hätäisesti noin 200 miehen ns. iskukomppania. Risto Hiltunen askaislaisten kaveriensa kanssa ilmoitettiin vapaaehtoiseksi.

Talvi tuli vuonna 1941 aikaisin, jo marraskuussa oli kovat pakkaset. Risto toimi pataljoonan komentajan taistelulähtetä. Komentajan vaimo asui Turussa ja siitä syystä Risto sai komennusmääräyksen hakea turkislakin, turkistakin ja käsineet komentajalle hänen kotoaan. Samalla hän sai mahdollisuuden käydä kotona Askaisissa, koska linja-autotkin kulkivat vielä silloin.

Merikapteeni Vikatmaa, jota Kalluksi kutsuttiin, oli konekiväärijoukkueen johtajana joulukuussa. Joukkueeseen kuului neljä ryhmää, joista yhdessä Risto toimi ampujana. Vikatmaa sanoi, että nyt ruvetaan pääsemään lomille. Tehdään lista, miten kukin on ollut lomilla tähän mennessä. Risto arveli, että hän pääsee pian, kun ei ole ollut ollenkaan. Vaikka olihan hän komennuksilla ollut. "Mutta ne ei olleet missään ylhäällä. Vikatmaa sanoi, että no juu, pannaan sinun nimi kärkeen. Pian tuli puhelimesta käsky, että joukkueenjohtajan telttaan." Risto lähti mieli toivoa täynnä lomasta haaveillen kaukana olevalle teltalle. Telttaan päästyään hän istui, liekö ollut kanto tai kivi, ja huomasi heti, että ilmapiiri oli erittäin kireä. Vänrikki aloitti: "Olen luullut, että Hiltunen on kunnan rehti mies. Olen hämmästynyt. Minulla on todisteita, että olette

ollut lomalla." Vänrikki huusi sisälle ulkopuolella olevan lähetin, joka oli asian kertonut. "Lähetti sattui olemaan tuttu mies," tarinoi Hiltunen, "ja kysyin häneltä, mistä hän oli sellaista tiennyt kertoa. Lähetti s a a -

nut flikoilta kotipuolesta kirjeitä ja he olivat kertoneet, että olin käynyt kotona. Kerroin, että olin käynyt majuri Karaksen komentamana hakemassa hänen varusteitaan. Ilmapiiri muuttui välittömästi ja Vikatmaa tarjosi kättä eikä siitä tullut mitään rangaistusta, pääsin kuitenkin pian lähtemään lomalle. Tällaiset vanhat hiertämät pitäis unohtaa, mutta ei vaan unohdu, mutta kyllä se silloin kirpaisi. Silloin oli kirjoittamaton asia, kaveria ei ilmianneta eikä häväistä, kaikki hoitaa vain omat asiansa. Asia päättyi kuitenkin onnellisesti, mutta ikävä muisto jäi."

Joulu Kökarissa 1941

Hiltunen jatkaa muisteluitaan: "Joulukuussa 1941 Neuvostoliitto jätti Hankoniemen ilman suurempia taisteluita. Paikat olivat kuitenkin

mii-
noitet-
tuja. Avomeri ei ollut vielä jäässä, mutta saaristo oli jo vahvassa jään peitossa niin, että Aranda oli ajanut jään reunaan, jonne me kuljetettiin hevosten kanssa kalusto ja miehet. Mukana oli vain meidän komppania, muut menivät hevosilla Salon kautta Turkuun. Meidät vietiin Pakkarin koululle, jossa yövyttiin.

Terttu Kraemer

tulleet nyt tänne rauhanomaisiin oloihin, tulee teidänkin oppia käyttäytymään rauhanomaisesti. Tämä tuntui meistä farssilta ja porukka alkoi nauraa. Luutnantti suuttui ja määräsi meidät tulemaan seuraavana aamuna klo 7 toimiston eteen. Majoitus oli lautaparakeissa, joissa oli kamiinat. Kukaan ei tainnut jouluaattoamuna olla toimiston edessä, meidän parakista ei ainakaan ollut ketään. Luutnanttikin taisi ymmärtää tilanteen eikä siitä puhuttu sen enempää."

Jouluruokailu oli klo 16 ja ruoka oli tavallista parempaa, alkuruokana oli perunoita ja

noksensa minulle. Kolme annosta nuorelle miehelle oli vähän liikaa." Jouluruokailun jälkeen miehet siirtyivät parakkeihin, joissa laulettiin joululauluja ja poltettiin kynttilöitä, ne loivat joulutunnelmaa.

Luutnantti jäi hyppimään tasajalkaa

Miehet viettivät vielä uuden vuoden Kökarissa, mutta heti sen jälkeen heidät siirrettiin itä-rintamalle. "Aranda tuli taas hakemaan. Kallioisia polkuja mentiin rantaan ja vastaan tuli hevosmies, joka oli viemässä leipäkuormaa linnakkeelle. Pitkänomaiset leivät olivat paljaaltaan ladottuina reessä. Jokainen nappas siitä ohimennen leivän

Seuraavana päivänä, joulun aaton aattona, meidät lastattiin taas laivaan ja vietiin Kökariin. Olimme perillä vasta illalla, oli pimeää, lunta hiuraili ja kova tuuli oli purevan kylmää, tuntui tosi surkealta. Meidät vietiin linnakkeelle, joka oli iso parakki. Linnakkeen päällikkönä oli nuori luutnantti, joka asetti meidät parakin eteen riviin seisomaan.

Miehet värjöttelivät jo muutenkin kylmissään, kun luutnantti aloitti puhuttelun: kun te olette

kastiketta sekä reilu siivu kinkkua. Jälkiruukaksi riisi- tai ohrapuuroa ja marjakeittoa. "Sit saatiin vielä halvinta viinaa, Vaakunaa puolikkaan pullo viiteen mieheen. Itselleni tuli pulma, kun pari tuttua miestä antoi oman annoksensa minulle. Saarinen Livonsaaresta ei käyttänyt alkoholia lainkaan ja hän antoi oman annoksensa minulle, kun olin jelpannut häntä. Myös Paraisten mies Bäcklund antoi an-

niin, että leivät loppuivat. Hevosmies meni linnakkeelle ja ilmoitti, että hänet ryöstettiin. Luutnantti suuttui ja juoksi meidän perään, Aranda ehti kuitenkin jo irrota rannasta ja hän jäi hyppimään rannalle tasakäpälää ja huutamaan, että laivan pitää palata takaisin. Näin ei tapahtunut, miehet heiluttivat vain limppuja kädessään.

Samainen luutnantti oli myöhemmin tykkipatterin komentajana

itä-rintamalla ja myöhemmin sitten Turussa komentajana.” Ilmeisesti hän ei tuntenut Hiltusta, ainakaan ei Kökarin tapahtumista koskaan puhuttu enää.

Joulun viettoa itä-rintamalla 1942

“Jouluna 1942 oltiin itärintamalla, Itä-Karjalassa Petroskoista 70 km pohjoiseen, Äänisjärven isossa saarella, joka oli 30 km pitkä ja 10-15 km leveä. Konekivääriryhmämme oli majoittuneena saaren pohjoisosaan pahvitelttoihin, ei ollut korsuja. Komppanian toimisto sijaitsi 5-6 km:n päässä kylässä. Komppanian päällikkö antoi jouluaattona luvan, että saimme jättää jouluyöksi tukikohtamme tyhjiilleen ja mennä vartiomiestä jättää. Nostimme konekiväärin pahvitelttaan. Pojat olivat poikia silloinkin, eivät malttaneet olla laittamatta aikamoista räjähdettä oven lähelle, he olivat pioneerikoulutuksen saaneita miehiä. Tuumivat vain, että kyllä “Vanja” saa kyytiä, jos tulee paikalle. Pelättiin, että jos tulee omia paikalle ja käy huonosti. Onneksi joulupäivänä, kun tultiin takaisin ei ollut tapahtunut mitään ja pojat purkivat räjähteen.

Kylässä oli meille järjestetty siviilitaloon pieni jouluinen tilaisuus, siellä oli parempaa ruokaa, pieni kinkun siivukin saatiin ja ohrapuuroa. Tuvassa oli pieni joulu-kuusi ja kynttilöitä. Upseereilla oli jonkinlaista ohjelmaakin. Posti oli tuonut kotirintaman paketit myös tuntemattomille sotilaille oli laitettu paketteja. Kaikilla ei ollut sellaisia omaisia, jotka olisivat voineet muistaa rintamalla olevia poikiaan lähetyksin. Minäkin sai kahdelta opettajaltani paketteja, mikä oli tosi hienoa, tosin kiitoskirjeiden kirjoittaminen otti lujille. Muulloinkin koti-Suomesta muistettiin hyvin paketeilla.”

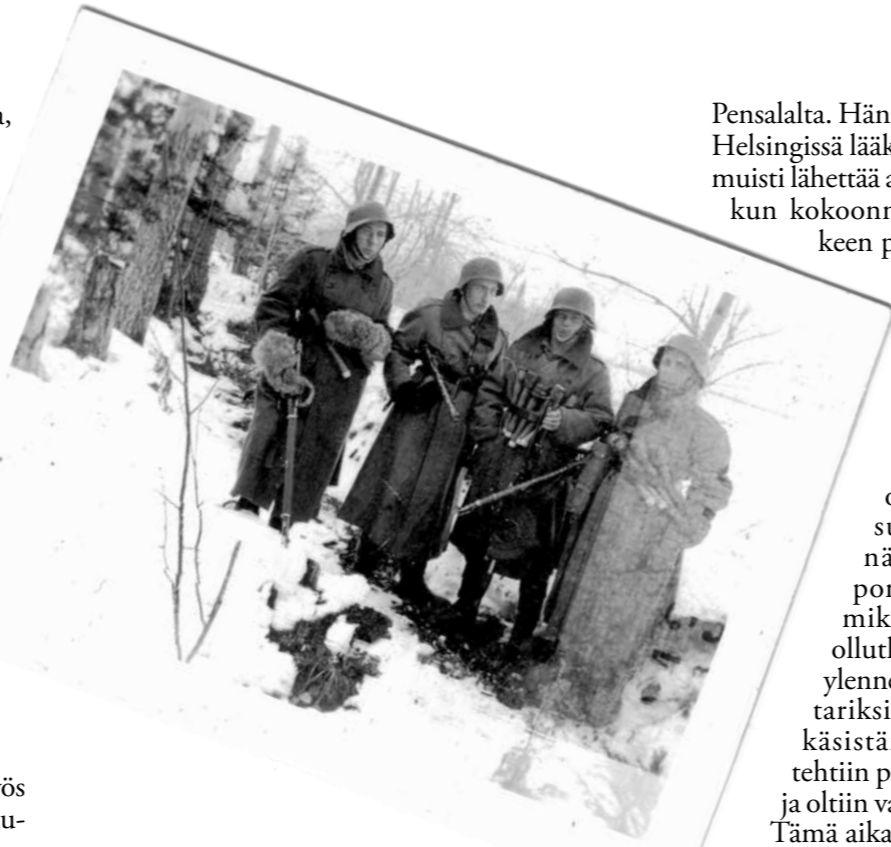
Kaverit jakoivat keskenään pakettien sisällön.

Paketeissa oli yleensä kuivaa muonaa kuten korppuja ja muuta sellaista, mikä ei helposti pilaannu, koska paketit saattoivat olla pitkäänkin matkalla. Mitään arvokasta

paketteihin ei kannattanut laittaa, koska se saattoi hävitä matkalla. Voikimpaleita ja leipääkin oli joskus. Hiltusen hyvällä kaverilla Hynnisen Jaakolla Savosta Rantasalmelta oli usein koverrettuja limppuja ja sisällä oli voita. Hiltunen kertoo, että niitä nimitettiinkin “voikukoiksi”. Saatu- jen pakettien sisältö jaettiin yleensä kaverien kesken. “Äitikin kirjoitti aina, kun lähetti voikimpaleen, että anna Taistollekin, kun hänkin oli Livonsaaren poikia.” Toivottuja olivat villapaidat, villasukat ja kypäräsuojukset. Myös lähetettiin käsineitä, joissa oli etusormi kudottu erikseen tai sitten etusormen kohdalla oli reikä, että pystyi käyttämään liipaisinta.

“Se oli asemasotaa silloin ja oli rauhallista aikaa. Siinä kohteessa oltiin vielä etenemisvaiheessakin. Komppania oli samassa kylässä koko ajan, 2,5 vuotta.” Komppaniolla oli hallussa yksi talo, johon oli sijoitettu myös keittiö ja lääkintämiehet.

Siihen aikaan ei tullut haavoituneita, mutta flunssaan ja kuumeeseen tarvittiin pillereitä. Yskänlääke oli värillistä, mausteista ja alkoholipohjaista, ehkä juuri siksi yskänlääkkeen tarvitsijoita oli paljon. Tukikohdissa oli lääkintälaukku aina jonkun hallussa. Se sisälsi mm. rauhoittavaa luminaalia unilääkkeeksi, oopiumitabletteja, aspiriinia ja sitten sitä yskänlääket-

Rintamajoulua vietetään edelleen 1943

Pensalalta. Hän toimi myöhemmin Helsingissä lääkintöhallituksessa ja muisti lähettää aina sähkösanoman, kun kokoonnuimme sodan jälkeen porukalla.”

“Vuoden aikana oli rakennettu korsu. Olin ollut siinä vähän niinkuin pomonakin, vaikkakaan mikään rakennusmies ollutkaan, mutta minut ylennettiin rakennusmestariksi, kun olin kätevä käsistäni. Tänä jouluna tehtiin pieniä vartiomatkoja ja oltiin vartiossa normaalisti. Tämä aika oli kuluttavaa, uuvuttavaa, tuntui, ettei koskaan pääse pois, kun se oli venynyt pitkäksi. Jouluna tuotiin kuitenkin jouluiset ruuat, kuusta ei ollut, mutta kynttilöitä poltettiin ja oltiin jouluisissa merkeissä, posti oli tuonut paketit.”

Hiltunen haavoittuu

Aikaisemmin syksyllä oli ollut partiotoimintaa, isohko vihollisen partio oli hyökännyt, mutta ei päässyt maihin, pataljoonan nurkalle kylläkin. “Siinä tohinassa sain oikeaan käteeni ja toiseen kantapäähän sirpaleita.

Käytössä olleet kiväärit ampuivat aina yleemmäksi, mitä sihti näytti. Kaveri ampui koko luotisuihkun vihollisten yli, työnsin kaverin sivuun ja menin itse ampumaan. Vastapuolelta ehti tulla kuitenkin muutama luoti ja osui käteen. Lähdin korsua kohti sidottuttamaan kättäni, pääsin pesäkkeen reunalle ja olin juuri ponnistamassa pois luotisuihkusta, kun luoti meni kantapäähän läpi. JSP:llä lääkäri noukki sirpaleita pois, käsi ja jalka sidottiin ja minut lähetettiin lomalle kahdeksi viikoksi. Kun pääsin kotiin, oli polttopuu loppu. Raahasin rangat metsästä kotiin ja

tä. “Kerran laukku oli minun hallussa, kun vakinainen laukunhaltija oli lomalla. Yskänlääkkeestä tuli kovia paineita, kun niitä kovaan köhään lääkkeen tarvitsijoita oli niin paljon. Laukun sisältöä käytiin täydentämässä komppaniasta lääkäri-

pilkoin polttopuiksi. Siinä hommassa tuli hiki ja saapas hieroi kantapäähän rikki ja se rupesi mätimään. Menin Turkuun lääninsairaalaan osasto viiteen. Lastenosasto oli muutettu sotasairaalaksi. Lääkäri ilmoitti aamukierroksella hoitajalle, että Hiltunen lähetetään viiden päivän toipumislomalle kotiin, mutta kysyi kuitenkin vielä, missä se koti on. Kuultuaan hän lisäsi loman kahdeksaan päivään.”

Sen jälkeen Hiltusen piti palata rintamalle. Se tapahtui HTK:n kautta, joka sijaitsi Joensuun pohjoispuolella Kontiomäellä. “Meitä oli muitakin sairauslomalta palaavia ja meitä oltiin asemalla vastassa. Tukikohdassa oli vastassa väepeli, joka ilmoitti, että jos jollain on alkoholia mukana, niin luovuttaa sen nyt sitten hänelle, hän kuittaa sen ja palauttaa sitten lähtiessä. Kenelläkään ei ollut! Ajattelin, että jotain “hauskaa” siitä saattaa seurata ja ennakoin tilanteen. Asuttiin parakeissa ja menin vielä ulos, otin repustani “puukorkkisen” ja piilotin parakin kivijalkaan. Illalla pojat olivat sitten maistelleet ja väpeli tuli hurjana ja komensi kaikki ulos. Sitten hän komensi yhden kerrallaan sisälle ja reput tarkastettiin. Minä pääsin puhtailla papereilla läpi. Tarkastuksen jälkeen oli vielä puhuttelu, että täällä voidaan pitää pidempäänkin “koulutuksessa”.”

Päivystäjä tuli sitten aamulla lappu kädessä ja huusi Hiltusen nimen ensimmäisenä ja lisäksi muutaman muun kaverin. Hiltusen ryhmän piti mennä järven rantaan vetämään sieltä propseja keuhkotautiparantolalle. Propsit keinuivat siellä jääsohjon keskellä. “Porukka kieltäytyi tekemästä hommaa, sillä monet olivat vielä toipilaita. En minä voinut niitä komentaa tekemään. Menimme parantolaan ja hoitajat keittivät meille teetä ja saatiin sokeriakin. Parantolan talonmies kävi kuumana, mutta homma jäi tekemättä. Oltiin neljään saakka ja mentiin ruokailuun mennessä parakeille. Pelkäsin vähän, mitä siitä saattaa seurata. Seuraavana aamuna päivystäjä tuli taas ja huusi nimeni, että mennä väpelin luo. Pelkäsin,

että nyt joudun tilille, mutta väpeliä olikin litterat valmiina ja päästiin lähtemään Äänislinnaan omaan komppaniaan takaisin. Se oli helpotus, koska tämä oli ollut tosi kamala paikka. Olin ollut yli kuukauden poissa, oli paljon kertonut kotiseudulta ja evästäkin Taistolle ja sitten se “puukorkkinen”.

Hän pääsi jouluksi omaan komppaniaan ja omaan korsuunkin, jossa vietettiin joulun 1943. “Tehtiin itse se oma joulutunnelma ja joulu meni ihan mukavasti, paketit avattiin ja kirjeet luettiin ja joku taisi kirjoitella kotiinkin. Vartio hoidettiin hyvin. Yleensä yöllä oli kaksi vartiossa ja päivällä yksi, mutta me tehtiin päätös, että yölläkin on vain yksi vartiossa. Se toimi hyvin, vaikka se oli rankkaa ja vaikeaa, mutta kukaan ei valittanut. Minä en ollut jouluna vartiovuorossa ja sain vähän nukkuakin.”

Lopulta joulu kotona

Hiltunen pääsi 24.11.1944 siviiliin. “Minut vietiin Ekeröhön. Olin saanut keltataudin ja jouduin kahdeksi viikoksi Maarianhaminaan. Muut olivat kotiutuneet jo aikaisemmin. Kotiuttamiskeskus oli Aurassa, mutta sitä ennen piti käydä luovuttamassa aseet Turun kasarmilla. Paavo Askaisista osui kasarmille yhtä aikaa. Siellä oli tuttu komentaja, joka järjesti niin, että me saatiin luovutuspaperit Turusta eikä tarvinnut mennä Auraan. Viralliset paperit reserviin siirtämisestä kesti niin kauan, että myöhästyttiin viimeisestä Askaisten linja-autosta. Silti meille tuli kova kiire, kun piti hakea vielä pääpostista Postipankin pankkikirja.

Kello oli tasan 16, kun postipankin fliikat tuli rappusista vastaan, työt ei ollut halukkaita palaamaan, mutta Paavo lykkäs isot saappaat eteen ja niin sitten fliikat suostu palaamaan toimistoon.” Sieltä pojat saivat 3500 markan pankkikirjan sekä 1000 markkaa käteistä ja vielä lisäksi tupakka- ja sokeriostokortit. “Linja-auto oli mennyt tunti sitten, Paavo sanos, että mennään junalla Nousiaisiin ja tilataan sieltä Tuhkalan taxi hakemaan Askaisiin.

” Silloin ei ollut mitään talviren-

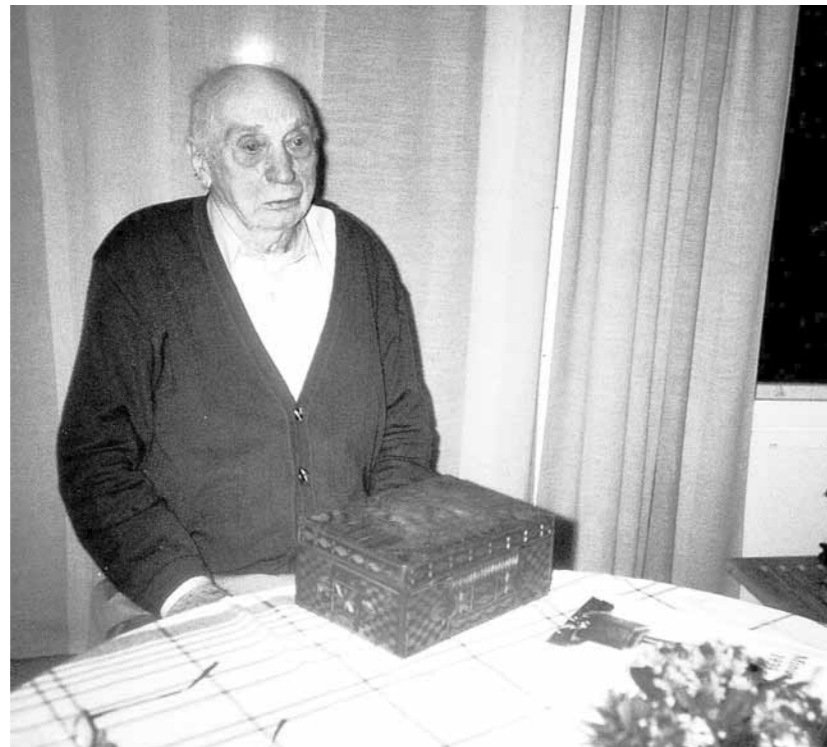
kaista ja kesärenkaatkin olivat aivan sileitä.” Hiltunen kertoo, että taxi jätti Paavon Isojärven tiehaaraan ja siitä oli vielä aika matka kotiin. Taxi ei uskaltanut lähteä viemään häntä, kun siellä oli niin isoja mäkiä, joista auto ei olisi selvinnyt niillä renkailla. “Lähdin siitä jatkamaan sitten kävellen ja jonkin matkaa mentyäni takaapäin tuli auto, pysähtyi ja kysyi tietä Livonsaaren koululle. Neuvoitiin tien ja mies sekä nainen lähtivät menemään. Kymmenen metrin päässä he kuitenkin pysähtyivät ja kysyivät, minne olin matkalla. Pääsin heidän kyydissään Lempisaaren tiehaaraan, vaikka siitä oli vielä pari kilometriä matkaa, niin se ei tuntunut enää miltein. Olin vihdoinkin kotona.”

Melkein kuolleitten kirjoissa
Vielä virisi pitkä tarina Hiltusen kirjoittamasta runosta, jonka hän kirjoitti Saarisesta. Tarina liittyy elokuun tapahtumiin 1941, Hiltunen saneli runoa ja alikersantti Eero Pohjonen kirjoitti koneella puhtaaksi.

Erästä taistelutilanteesta Hiltunen joutui heittämään vaatteet pois ja uimaan Äänisen saareen. Ensimmäisenä oli vastassa Saarinen, joka luovutti hänelle manttelinsa. Jatkuvasta asemassa olosta ja uimisesta väsyneenä Hiltunen jäi metsään nukkumaan. Välillä hän heräsi, käänsi kylkeä ja jatkoi taas nukkumista. Herättyään hän tapasi tutun keittiömiehen, joka sanoi, että mene nyt nopeasti ilmoittautumaan, sinut on laitettu kuolleeksi. Keittiömies antoi vielä ensihätään näkkileipää, voita ja makkaraa. Matkalla tuli vastaan varusvaraston hoitaja, jolta hän sai vaihtaa puhtaat ja ehjät vaatteet. Toimistossa odoteltiin vielä miehiä palaaviksi eikä ollut merkitty kuolleeksi, vaan neuvottiin menemään ilmoittautumaan komentotelttaan. Koska Hiltunen oli saanut rajavartiokoulutusta, luutnantti Karri lähetti hänet vartiopaikalle aseena vain venäläinen vanha kivääri, hän lupasi lähettää kahden tunnin päästä toisen miehen päästämään hänet pois.

Kaksi tuntia oli mennyt ja toista miestä ei vain kuulunut. Monta

kertaa käsi kävi taskussa hakien kelloa, kunnes muisti että se oli jäänyt housujen taskuun uintimat-kalla. Aamu alkoi sarastaa, aika tuli pitkäksi, mutta ei väsyttänyt, kun tuli nukuttua pitkään metsässä. Ketään ei liikkunut missään, ainoastaan yskimistä kuului jostain, mutta poiskaan ei uskaltanut lähteä vartiopaikalta. Sitten hän näki tutun kaverin kahden pakin kanssa menossa hakemaan aamuteetä. Hiltunen huikkasi kaverille, ja tämä kertoi, että Karrin teltaan oli tullut täysosuma illalla ja hän oli kuollut heti, siinä syy. Kaveri neuvoi sitten maakuopan, missä he ovat ja käski

mennä sinne.

Vastaanotto ei ollut kovin suopea, he eivät olisi halunnut Hiltusen jäävän, mutta sitten tuli tuttu Saarinen ja niin hän sai jäädä. Jonkin ajan kuluttua Hiltunen kutsuttiin pataljoonan komentopaikalle, jossa kapteeni Kajas määräsi hänet taistelulähetiksi. Tämä helpotti paljon palvelusta, hänen piti viedä viestit joukkueen johtajille, useimmiten

ne kuitenkin hoidettiin puhelimella. Sijaintipaikka oli kaksiosaisen korsun etummaisessa huoneessa, jos joutui herättämään komentajan. Huoneessa oli sänky, pöytä ja muistiinpanovälineet.

Sota-Saarinen

Toisen tarinan Hiltunen kertoi saaren valtaamisesta puna-armeijalta. Hän oli silloin jo pataljoonan komentajan lähettinä. Muutaman hehtaarin kokoinen saari saatiin vallattua, mutta viholliset saivat sen vastahyökkäyksellä takaisin. Tilanne alkoi käydä hankalaksi. Majuri määräsi hänet hakemaan miehet ve-

neellä pois. Veneen kuljettajina oli suomenruotsalaisia kavereita, jotka eivät varmaankaan Hiltusen kehoituksesta olisi lähteneet matkaan, joten Hiltunen halusi kirjallisen määräyksen ja sai sen. Määräyksessä luki: “lähetti Hiltusella määräys ottaa vene ja yksi kuljettaja”. Veneet olivat keskimoottorilla varustettuja kalastajaveneitä. Rantaan päästyään

hän sanoi yhdelle miehelle, että lähdetään Elvoon hakemaan miehet pois. Tämä vastasi: “kuule, mikä meteli, ei me lähde mihinkä”. “Näytin määräyksen, “kyl me tul sit”, ja sitten mentiin.. Päästiin hyvin saaren rantaan, hyppäsin kalliolle ja käskin venemiestä, että antaa moottorin koko ajan käydä, tullaan pian takaisin. Ensimmäisenä näkyi vihollisen sotilas.” Hiltunen oli sen verran kaukana, ettei kannattanut ampua. Hän lähti konttaamaan, kun sivulta tuli vaalea tukka hulmuten turkulainen Eriksson ja ohimennen ampui vihollisen. Hiltunen otti kaatuneelta puoliautomaattiaseen ja lippaan Vähän matkan päässä oli omia poikia. Nuori kaveri heittäytyi hänen viereensä ja tokaisi: “Ei tällaisella perhanan torrakolla mitään tee”. Hiltunen antoi puoliautomaatin hänelle ja käski olla paikallaan. Seuraavaksi hän näki Saarisesta ja huusi, että nyt lähdetään, vene odottaa. Saarinen hyppäsi pystyyn ja huusi: “Hei pojat, nyt lähdetään!” Juostiin kyyryssä, välillä ammuttiin. Nuori kaveri oli kuollut, Hiltunen nappasi hänet kainaloonsa, mutta taakka oli liian raskas, varsinkin kun ryssä “uraa, uraa” -huudot kuuluivat aina vain lähempää. Veneellä oli jo porukkaa. Värikin oli Saariselle hyvin vihainen, kun oli sillä tavalla huutanut. Veneen moottori oli sammunut eikä useista “ryypystä” huolimatta lähtenyt käyntiin. “Vihollinen oli jo rannassa ja heitti käsikranaatin, joka kuitenkin otti veneen laitaan kiinni ja putosi veteen. Monet miehistä hermostuivat ja hyppäsivät veteen. Vihollinen oli heittämässä toista kranaattia, mutta yksi miehistä ehti ampua heittäjän ja kranaatti räjähti kalliolla”. Saarinenkin oli ollut valmis hyppäämään, mutta Hiltunen sai vedettyä hänet takaisin. Lopulta kuitenkin Saarinenkin hyppäsi muiden perään. “Kone saatiin vihdoinkin käyntiin ja sitten sitä mentiin täysvauhdilla, luodit viuhuivat koko ajan yli, onneksi matka oli lyhyt. Saarinenkin pääsi uimalla yli ja sai manttelin päälleen.”

Juuri tästä samaisesta Saarisesta kertoo Risto Hiltunen runo.

Sota-Saarinen

Oli päässänsä harmaa reuhka ja partansa punainen. Oli kielensä hiukan leuhka mutta mielensä kultainen. Mies mittansa täytti paikallaan, oli innostunut hän touhussaan aseveikkomme Saarinen.

Ei tiedetty vielä silloin, mikä hän oli miehiään kun rupattelimme illoin ja lausuivat mietteitään sodan menosta yksi ja toinen. Että mies oli .hän hiton moinen aseveikkomme Saarinen.

Moni hymyili mielessänsä ja aatteli: Vartooohan, vielä hullukin edessänsä sodan kovan ja ankan tilihetki on, jolloin nähdä saa, kuka seisoo ja paikkaansa puolustaa, aseveikkomme Saarinen.

Et ehkä sä silloin luule niin suuria itsestä, kenties sinä silloin kuule olet nöyrempi mieleltäs, kun saat totisen tulikasteen yli kuumimman löylysi asteen, aseveikkomme Saarinen.

Väkivaltainen tiedustelu tuli tehtäväksemme niin, joko loppumaan ryssä melu lähisaarelta saataisiin. Yön hetkenä joukossa miehien oli veneessä myöskin Saarinen aseveikkomme Saarinen.

Tosin saari taas jälkeen päivän oli hallussa vihollisen, ja jälkeen illan häivän oli tultava viimeisten pois uiden ja joukossa niiden jotka pääsivät, miehen viiden, aseveikkomme Saarinen.

Ei hauska lie uintimatka ole sellainen kellekään. Vain kohtaloos luottaen jatka, kun edessä yhtenä meri kranaattitulessa myllertää ja luodit sun peräsi viheltää aseveikkomme Saarinen.

Ja mantteli vieras yllään hän rannalla hetkisen? oli hiljainen hymyilyllään vain matkansa mitaten. Joko tarpeeksi sait sinä “veikko” joko oli tuli hieman heikko, aseveikkomme Saarinen

Mutta peekoo -aseman tärkeen sai haltuunsa Saarinen, joka aamulla heti kärkeen taas mieleltään entinen oli reima ja nimessä taattojen sanoi vanjain muistavan vielä sen aseveikkomme Saarisesta

Ja tuta sai joka tovi sen Iivana aikanaan, että huoleti nyt ei sovi hänen hiipiä saarellaan, sillä. pitkin päivää ja yöttä teki pekoo uskosti työtä aseveikkomme Saarisesta

Oli päässänsä harmaa reuhka ja partansa punainen. Oli kielensä hiukan leuhka mutta mielensä kultainen. Mies mittansa täytti paikallaan, oli innostunut hän touhussaan aseveikkomme nyt Sota-Saarinen.

*Runon kirjoittanut rintamalla
Risto Hiltunen*

*Ylöskirjasi
Eero Pohjonen*

Ravikilpailuja ja hevoskauppaa

Maarit Lineri

Kun Kauko Tammelinin isä John Tammelin osti Tamsaaren talon vuonna 1914 oli hevosjalostus Suomessa vielä lapsen kengissä. Suomenhevonen määriteltyä rotuna oli vasta syntymässä ja kantakirjakin perustettu vasta muutamaa vuotta aiemmin. Maatalous tarvitsi paitsi työvoimaa myös hyviä työhevosia. Hevosten kasvatusta palveli monissa taloissa oman talon hevosarpeita, mutta kartutti myös yhtenä osana maatalon tuloja. Hyvien kasvattajien maine tunnettiin ja heiltä ostettiin hevosia mielellä. Vaikka John Tammelin myi paljon hevosia, hän ei koskaan myynyt niitä markkinoilla, vaan

ilmoitteli myynnistä sanomalehdessä. Ostajat tulivat talosta hakemaan itse hevosensa. Huutokaupoissa sen sijaan John kyllä kävi kartuttamassa omaa laumaansa.

Hyvän hevosen tunnisti jo askelluksesta

Kauko kertoo kuinka hän oli kerran lähtenyt isänsä kanssa muiden kyydissä Mynämäelle huutokauppaan katsastamaan myytäviä hevosia. Ilmeisesti ei isällä ollut lainkaan tarkoitus ostaa paikalta hevosta, mutta hän huusi kuitenkin itselleen Alli-nimisen tamman. Siinä sitten ihmeteltiin; miten kuljettaa hevonen kotiin. Allista tulikin

hiukan kalliimpi ostos, kun John Tammelinin piti vielä huutaa reki ja valjaat hevosen lisäksi päästäkseen Merimaskuun takaisin.

Yleensä ajohevosia oli kuusi, parhaimpina vuosina kaksitoista, varsat mukaan lukien. Tamsaareissa hevoset kasvatettiin 3-4 vuotiaiksi ennen kuin ne myytiin. Hevoset kasvatettiin käyttämällä niitä tavallisissa maatalon töissä. Kauko kertoo, että jo varsan jaloista näki tuleeko siitä hyvää ravuria. Jos hevosella oli hyvä askellus, sitä koeteltiin juoksuttamalla kesällä kärryjen edessä maantiellä taikka talvella pikkureen edessä jäällä

Ravien historiasta lyhyesti

Ensimmäinen suomenkielinen lehti Suomenkieliset Tieto-Sanomats julkaisi jo huhtikuussa 1776 valistuksen hengessä uutisen Ranskan ravimaailmasta:

”Frankrisa on se tullut tawaxi, että siellä ajetaan wäkevästi kilpaa, ja sen kautta ovat hewoiset siinä Waltakunnasa ruwenet paremmin menestymään.”

- 1700 –luvulla raviurheilu syntyy ns. troikka-ajona Venäjällä, raveja järjestetään mm. Ranskassa ja Englannissa.
- 1700 –luvun lopulla raviurheilu siirtyy Amerikkaan, jossa se kehittyy nykyaikaiseen muotoonsa
- 1800 –luvulla raviharrastus palaa Eurooppaan ja löytää yhä uusia harrastajia eri maista.
- 1817 Ensimmäiset kilpa-ajot ajetaan Turussa Aurajoen jäällä.
- 1862 Valtio ryhtyy tukemaan kilpa-ajoja ja perustaa ns. valtionajot. Kilpailulla on kuitenkin enemmän jalostukselliset kuin urheilulliset tavoitteet.
- 1867 Ranskalainen insinööri M. Oller kehittää järjestelmän, jolla lasketaan totossa voittokertoimet
- 1884 Yksityisiä raviseuroja perustetaan. Ensimmäinen maarata valmistuu Helsingin Oulunkylään.
- 1908 Suomenhevosten kantakirja perustetaan ja sekarotuiset yksilöt suljetaan pois jalostuksesta ja valtion kilpa-ajoista.
- 1919 Maan johtavat raviseurat perustavat Suomen Ravirenkään raviurheilun keskusjärjestöksi.
- 1924 Suomen Kuninkuusravit perustetaan Lahdessa.
- 1927 Helsingin uusi ravirata valmistuu Käpylään.
- 1928 Totopeli käynnistyy, ensimmäiset totoravit Helsingin Pohjoisataman jäällä. Heikkojen peliehtojen vuoksi toto kuitenkin hiipuu vähitellen.
- 1929 Asti kantakirjaotto perustuu ainoastaan ulkomuotoon, sen jälkeen myös käyttöominaisuuksiin: -vetokoe, -estekoe, -juoksukoe.
- 1934 – 1937 Kuninkuusajot jäävät ajamatta
- 1939 Saakka kuninkuusajot ajetaan vain orikilpailuna, tästä lähtien myös tammats saavat oman kuninkuusajonsa.
- 1957 Presidentti Urho Kekkonen saa Neuvostoliiton hallitukselta lahjana lämminveritammats Suosikin ja Kaunottaren sekä ori Lennon.
- 1959 Suomen Ravirengas myöntää lämminverisille kilpailuoikeuden Suomessa. Lämminverisiä aletaan tuoda maahan aluksi etupäässä Neuvostoliitosta.
- 1965 Totoasetusta muutetaan pelaajille edullisemmaksi ja totovaihdot alkavat kasvaa. Raviurheilu kehittyy ja nykyaikaistuu kiihtyvällä vauhdilla.
- 1965 Aletaan pitää kantakirjaa erikseen juoksuhevosista
- 1966 Vapautuu lämminverihevosten tuonti
- 1973 Hevosjalostuksen ja raviurheilun keskusjärjestöt yhdistyvät Suomen Hippos ry:ksi.

”Talvisin ravikilpailuja pidettiin meren jäällä tai Taattistenjärven jäällä”

ja niistä Lurjus oli oma kasvatti. Jo 1700-luvulla oli Ranskan valtio alkanut tukea raviurheilua, sillä oli havaittu, että kasvava hevoskilpailuharrastus tuotti vahvempia työhevosia maa- ja metsätaloukseen, sekä myös nopeampia juoksijoita virkamieskunnalle. Suomessa ensimmäisistä tiedossa olevista ravikilpailuista Turun Aurajoen jäällä 1817 kului lähes 80 vuotta, ennen kuin meille saatiin varsinaiset valtion tukemat kilpaajat. Heti alusta asti valtio tuki niitä nimenomaan niiden jalostusta palvelevien päämäärien tähden.

Kantakirjaottoja Merimaskussa

Kantakirjan perustaminen 1908 vauhditti entisestään hevosjalostuksen kehittymistä. Alkuvuosina kantakirjaan hyväksyttiin hevoset pelkän ulkomuodon ja mittojen perusteella, mutta vuodesta 1929 hevosilta vaadittiin myös määrättyjen kokeiden suorittamista. Juoksukokeessa mitattiin hevosien nopeus määrättyllä matkalla, kävelykokeessa katsottiin hevosien askellus ja vetokokeessa mitattiin hevosien voimat. Juho Kuusela ja Kalle Vainio olivat kovia hevosmiehiä ja kasvattajia. Oskar Luotosen kanssa he järjestivät kantakirjaottoja ja näyttelyitä kesäisin Merimaskun maamiesseuran talon pihalla. He-

mahdollisimman lujaa. Jos hevonon tuntui hyvältä, sitä alettiin harjoittaa työpäivien jälkeen juoksemaan ajokärryjen edessä.

Valtio ryhtyy tukemaan raviurheilua

Kantakirjan perustamisen jälkeen määräsi hevosjalostusliitto vuosittain, millä kirjaimella tulee hevosien nimi alkaa. Joskus oli Kaukon mukaan vaikeata valita nimiä, kun samana vuonna saattoi syntyä esimerkiksi useita tammoja. Heilläkin hän muistaa olleen muun muassa Leena, Lurjus, Hörön Kiri, Nellu, Nopsa, Perho nimisiä hevosia. Lurjus ja Hörön Kiri olivat siitosoriita

“Oriiden vetokokeessa ryhdyttiin käyttämään autoa mittausvälineenä.”

vosia tuli Askaisista, Rymättylästä ja Naantalista. Nämä paikalliset luokitustilaisuudet oli tarkoitettu vain tammoille, oriit tarkastettiin Turussa. Paikalla oli aina myös rekisteriä pitävästä Suomen Hippoksesta mies valvomassa kokeita. Kauko muistaa yhden Arppe nimisen konsulentin olleen ainakin kerran Merimaskun kantakirjanotossa mukana. Kantakirjanotto oli tärkeä hevosten omistajille. Eri kokeissa hevonon sai suorituksensa mukaan pisteet, jonka mukaan määrättyä paitsi hevosien arvo myös varmojen kohdalla tulevien varsujen myyntiarvo. Kokeen perusteella määrätettiin myös ravihevosen tasoitus kilpailussa, mikäli sillä ei ollut takanaan vielä yhtään lähtöä. Kauko muistaa, että vuosien aikana ainoastaan Vappu jäi heiltä ilman kantakirjaa.

Palkinnot eivät päättäneet huimanneet

Kaukon raviura alkoi hänen muistinsa mukaan vuonna 1934 tai-35. Hän kasvatti itse omat ravurinsa. Maamiesseura järjesti ajoja talvella Lukkaraisten aukolla meren jäällä ja myös Taattisten järven jäällä. Niissä kilpaili yleensä kymmenkunta merimaskulaista ja muutama rymättyläinen ravuri paremmuudesta. Illalla oli palkintojen jako ja ohjelmalliset tanssit

Hevosia viedään työpäivän päätteeksi uimaan ja laitumelle.

Maamiesseuran talolla.

Talven aikaan raveja oli yleensä kolmet; Merimaskussa, Naantalissa ja Rymättylässä. Kesäisin järjestettiin Turussa ainakin kahdet ajot. Kauko ei muista koskaan voittaneensa, mutta toinen ja kolmas palkinto tuli useasti. Palkintojen toivossa ei tuohon aikaan kuitenkaan ajettu ainakaan paikallisissa raveissa. Kauko muistaa, että palkintona ohjastaja sai ensimmäisellä sijalla hopeisen puurolusikan ja muut sijat saivat pikkulusikoita, kunniakirjan saivat kaikki sijoittuneet.

Hevosurheilun ohella harjoitti Kauko veljensä kanssa myös hevoskauppaa, vaikkei äiti oikein kummastakaan pitänyt. Kerrankin lähti Jaakko vain pistäytymään Päivölässä ja palasikin hevonon mukanaan kotiin. Äiti ei oikein pitänyt asiasta ja torui velipoikaa, kertoo Kauko. Kävi Kaukolle itselleenkin kerran yllätys hevoskaupassa: Turussa, Hippoksella oli hevosmarkkinat ja Kauko laittoi rattaat hevoson

Näitä samoja rattaata veti Kauko halki Turun, kun hevonon oli myyty niiden edestä.

perään ja lähti myymään sitä markkinoille. Hevonen tuli myytyä, mutta rattaat jäivät. Niin hän joutui vetämään rattaita perässään halki Turun Aurajoen rantaan, josta lähti höyrylaiva Merimaskuun.

Sota kosketti hevosiaikin

Sota-aikana hevoskauppaan ja raviurheiluun tuli keskeytys, kun miehet ja hevoset vietiin rintamalle. Tamsaaresta vietiin myös Nellu. Nellu pääsi onneksi hyvään hoitoon ja siitä huolehtinut hevosmies lähetti oikein kirjeen ja kuviakin Tamsaareen. Kaukon äiti lähetti hevosmiehelle kiitokseksi hyvästä huolenpidosta paketteja rintamalle. Nellu selvisi reissustaan hyvin vaikka joutuikin olemaan molemmissa sodissa. Vain kovilla pakkasilla se rupesi tärisemään.

Kauko muistelee erästä toista hevosta, mikä oli otettu sotaan Lukkaraisista. Sodan päätyttyä tuli Raison asemalta viesti, että hevosen saa noutaa Ristimäen tallista. Kauko kertoo läheneensä kävellen hakemaan hevosta ja talutti sitä maantietä pitkin kohti Merimaskua. Lossilla mentiin yli kirkonsalmen ja noustiin vastarannalla mäen päälle, mistä alkoi jo näkyä Lukkaraisten pellot. Mikään ei enää pidellyt hevosta, vaan se riistäytyi taluttajansa käsistä ja lähti täyttämään vauhtia laukkamaan halki peltojen kohti omaa kotitallia. Kova ikävä oli hevosella ollut.

Hevosmiehet eri miehiä

Vielä sodan jälkeen Kauko jatkoi raviharrastustaan. Hän oli mennyt Marjansa kanssa kihloihin 1946 ja he kävivät sen jälkeen yhdessä jonkun aikaa raveissa. Kauko muistelee ajaneensa viimeisen kerran joskus 1948 tai 49. Hyvät muistot niistä ajoista hänelle on jäänyt. Hän muistelee ravimiesten olleen reiluja ja porukan yhtenäisiä. Joskus kyllä tuppasi tulemaan suukopua sarjoista, kun joku yritti pimittää uuden hevosen tuloksia ja saada edullisemmat tasoitukset. Hevonen oli monelle ohjastajalle myös oma työhevonen, joten sitä kohdeltiin hyvin. Kauko ei muista koskaan huomanneensa huonoa kohtelua. Hän muistaa, että yhtenäkin vuon-

Kauko ja muistorikkaat kilparattaat kunnostettuina Tamsaaren tallin ylisillä

Tamsaaren talon "pikkureki" ansiokkaasti kunnostettuna monien muiden kulkupelien joukossa.

Länget - merimaskulaisittain ranket, luokat ja riimut hyvässä järjestyksessä tallin ylisillä.

na Kalle Vainion kehotuksesta kilpailuihin ei otettu lainkaan mukaan ajopiiskaa. Silloin vielä ei raveissa pyörinyt isot rahat, hevoskauppaa kylläkin tehtiin ajosten yhteydessä.

Hevoskaupasta muistaa Kauko vielä yhden isänsä tekemän kaupan: Heillä oli vahva Setä-niminen ori, joka jaksoi vetää suuriakin kuormia tasamaalla, mutta jyrkkään mäkeen se ei suostunut menemään, ei sitten millään. Sillä oli sen verran erikoiset tavat, että vain peruuttamalla se suostui työntämään kärryjä mäen laelle. Isä kyllästyi lopulta siihen ja päätti myydä hevosen. Ostaja tuli, ja isä esitteli hevosta. Näytti vielä, miten vahva se on vetämään, mutta varoi tarkasti ajamasta mäkeen. Kaupat tuli ja ostaja lähti uuden hevosen kanssa. Kauko kertoo, että isä toivoi, ettei mies ja kärryt painaisi niin paljoa, että hevonen tekisi tenät kesken matkan. John Tammelin sai hevosen myytyä, eikä peruuttavaa hevosta enää nähty Tamsaareissa.

Sanaselitys päälkirjoitukselle ei oisiin kui tyämiehe äkki pääsevä pellolt ruakapöytä. Meininki o vähä selittä, kui pal ja monenkaltast täyty tehrä, ennenko sul o kyrsänkappala käresäs valmin haukattavaks. Ja niinko ymmärrät, rukkisest leiväst o kysymys.

Pari vuot takas merimaskuseorallaise rupesiva hunteerama, mil tappa enne tehti peltoöt, kynnetti, kylvetti ja korjatti. Ja ko huomatti, et Kollola kotiseututalo mais o piän pellowplätti, nii meinatti, et panna se

viittiny men ittiäs pistelemä.

Vuare ei ol koska veljeksi keskenäs. Tammikuu, viirennentoist päivä suajast ko lasketa 200 päivä, pitäis päästä elopellol. Vilja tulentumise aikka ol kumminki nii sattetst, et pellow päästi vast elokuun 24 päivä ja sillonki pualväkisi. Mahrak johtu hyväst talkkoväest taik mist, kaik kumminki luanist iha hyvi. Ranteli Hessun kans ol jo vähä funteerattu, kylvetti ja korjatti. Ja ko huomatti, et Kollola kotiseututalo mais o piän pellowplätti, nii meinatti, et panna se

jää vanhakspiiaks lopuks ikkäästä. Elopellol huama aika äkki, kui kova ainet olki oike o. Vikatint saa ai muutama laista pääst hiot siaran kans uurestas teräväks. Suhose Heikki osas terotta oikeke vanha-aikkasel taval klippamal. Sitä toimitust ol, sit mukava katel ja olletinks kuulostel. Simmone lua elopellol oikkia tunnelma.

Ko sit kykkät ol saattu pysty ja hatup päähää, voitti jäärä orottama sopiva tryskipäivä. Pari viiko pääst se sit saatti.

Pellolt pöyttä

Martti Mäkilä

rukkil. Nii sit ruvettinki toime.

Uurenkartano Riitta fälttäs ja pruurkas maan kunto suve aikan. Laurin päivä nurkis hän sit pääs kylvämä rukkii maaha ja sit ruvettinki orottama saarak rukkik kasvama. Vähä kuivus ens tek kiussa, mut lopultas orast lykkäs peltto aika hyvi.

Tammikuus alko oratte vahtamine

Ei ne maamiähe murhes sihe lopunu. Jo tammikuus täytys vahrata, kos tule ensmäine uurevuare jälkkene suaja, siit ko voitti laske eloleikkamise aik. Juhannuksen olis viäl tarvinnu pittä vaari, ete miähenkippiä flika pääs alaste peltto kiärittelemä ja sekkottama vilja. Onneks rukkii joukos kasvo see verra ohjaskaissi, ete kukka

enemältäs Hessu omast kotomuseost. Koos ol lopultas vikattimi, puissi luakoharavi ja sit käyhaaroi, mitä lopultas ei elopellol tarvittekkä. Ne o enemmä seippäl pistämist varte niinko heinä- ja kaurapellol.

Jalallise jos tekke nuri ni vanhakspiiaks jää

Ilma ossavaissi tekkiöi ei hyväkkä vehkep pela. Tammeliini Kauko ja Vainio Erkki, ko molema ova ylitte kahreksankymmene, oliva oikeke mestarei näyttämä niittämist, sitomist ja kykkäntekko. Ranteli Hessu ja Kuusniäme Pertti niittivä oikkianäköse luako tähkäpual ylöspäi, mist sit ol hyvä koota ja sitto jalalline. Jalallise sitte lukittemises on kans oma tiatos. Sen jos flikkaihmine teke nurinpäi,

Kaik käytetti hyväks, mikkä ei menny hukka

Oikkiastas o vääri puhu tryskipäiväst, ko kaik tapattus käsipelil tappurin kans. Tryski o uureaikkasempi vehe, misä o ussema seulapari ja säkityst varte elevaattori. Tämmöse vehke käyttämisse tarvitti ai konevoima, maamoottori taik onkapannu.

Tappuri veivatti käsi ja jalallisest syätetti vaa vähämatkaa tähkäpualest. Rukkit ja akanap putosiva suara tappuri al, mist nes sit kevästi kokko, välpätti ja lopultas pantti viskurist läpitte, nii et saatti iha puhrast vilja. Olje jäivä iha suaraks ja ehjäks niiko aikanas, ko riihes elo kluputten kans tapetti. Olkki voitti sit käyttä kato

tekemise ja voitti siit solmi muutaki tarppelist niinko joulkoristuksi taik kiärttä pataluh.

See päivä ko päästi tappuril ol lämmi ja aurinkoine. Koko toimitus hoiretti Ranteli Hessu kartanol häne konettes kans ja nee vast vehkei olivakki. Tappuri ol erellise vuassara vaihte paikolt Juankoske tehtatte tekemä. Näil näkymil see o viimeine ehjä ja toimiva masina näist juankoskelaisist koko maas. Nii viimise pääl kotimaine koko laitos o, et rautaosakki siihe o saattu järvimalmist.

Hiki ottal sun pitä leipäs saaman

Viskuri ol kans käsiveivattava maasepä tekone ja ainaski sata vuat vanha. Sara vuare takka ol käsikäyttöne pärehöyläki, mitä kans pruuvalt kaiketak tottumt vähä huanol menestyksel.

Vehkei ol monelaissi ai käsikivi myäre tääl Ranteli kartanol, mut kyl ol käyttäjiiki satapäine joukko. Kaik halukka pääsivä veivaama tappuri taik viskuri ja nii sitä piisas, et enemälpualel miähist ol pää hiest märkän. Jälleenäkemise iloki saatti kokke. Tammelini Kauko huamas sii tappuri veivatesas, et hän ol ollu samas käresijas kii Köylijärve suulis enemmän ko seittemänkymment vuat takasi

Viskuri alt saatti iha puhti rukkei ja niist kelpas kiärttä käsikivite kans puurojauhoi. Mut hiki tul siinäki. Ranteli Liisa ol laittanu talkkoväel papuruakka ja nuar väki trahteeras pulla ja kaffe. Sii sitä sit piisas sula-telttava, hyvä ruakka ja mukavi muis-teluksi parhastas monenki aja takka.

Kollolan kesässä kokeiltiin uusia toimintamuotoja

Kesällä 2005 tulee kuluneeksi kymmenen vuotta, kun Kollolan salissa oli Merimasku-Seuran järjestämä ensimmäinen kesänäyttely, "Hääperinne-näyttely". Seuran järjestämä ensimmäinen näyttely oli kuitenkin valokuvanäyttely "Liikkuminen Merimaskussa". Se oli Rantamakasiinissa kesällä 1994 ja sitä kävi katsomassa huikeat 600 kävijää. Sen jälkeen on näyttelyperinnettä jatkettu joka vuosi. Viime kesän näyttely kuvasi "Pula-aikaa" vuosilta 1939-1945.

Näyttelyt ovat seuran perinne

Näyttelyn avasi sunnuntaina 4.7. sivistyslautakunnan puheenjohtaja Seppo Ansamaa. Näyttelyyn ja Kollolaan tutustui kaikkiaan 266 henkilöä. Iloinen yllätys oli, että kymmenet koululaiset opettajineen kävivät tutustumassa näyttelyyn. Myös Naantalin Matkailuyhdistys järjesti tutustumismatkan Kollolan torppaan.

Ensimmäisen kerran kokeiltiin alustuksen aiheita, jotka liittyivät näyttelyn teemaan ja niistä saatiin oivallista materiaalia myös leh-tiartikkeleihin. Mäkilän Martti avasi ensimmäisen alustuskeskiviikon kertomalla hampun ja tupakan kasvatuksesta nuorison kerhotoimintana. Muina keski-viikkoina Heinosen Pirkko-Liisa kertoi ruuista pula-aikana oma-kohtaisin kokemuksiin, pula-ajan niksejä esittelivät Linerin Maarit ja Kraemerin Terttu ja viimeisenä keskiviikkona oli esillä pula-ajan vaatetus ja käytetyt materiaalit, niistä oli kertomassa Sulan Anita.

Vieraita Kollolassa

Perinteeksi on myös muodostunut, että kuntaan muuttaneet uudet kuntalaiset kutsutaan Saaristoluktuuriviikolla Kollolaan "Merimasku tutuksi" -tilaisuuteen. Seura pahoittelee kutsumisessa tapahtuneita sekaannuksia. Jatkossa emme lähetä henkilökoh-

*"Sateen sattuessa
Suvisouduissa
seistään sateessa"*

*"Harro Koskinen
veti seurakuntatalon
lähes täyteen talonpoikaisveneistä
kiinnostuneita"*

taisia kutsuja, sillä osoitetietojen saaminen tuntuu olevan vaikeata. Ilmoitamme yhteiskutsun kuntatiedotteessa.

Moni oli noudattanut kutsua ja kunnan tarjoamien pullakahvien lisäksi saivat saapuneet kunnanjohtaja Marko Marsalan katsauksen kunnan toiminnasta, sekä seuran sihteerin esi-

tyksen Merimaskua sanoin ja kuvin. Matkaevääksi annettiin vielä aikaisemmin ilmestyneitä Myötätuulta Merimaskussa -lehtiä, joista jokainen voi ammentaa lisää tietoa uudesta asuinkunnastaan.

Myös pyhiinvaeltajat piipahtivat levähtämässä Kollolan piha-piirissä vaellusmatkallaan Turusta Rymättylään Pyhän Jaakobin kirkkoon. Tarjosimme heille tietoisun torpan historiasta sekä mehu- ja vesitankkauksen. Pääsimme jopa välähdyksenä valtakunnan uutisiin!

Elokuun viimeisenä sunnuntaina kokeiltiin kirpputoria Kollolan navetassa. Koleasta ja sateisesta säästä huolimatta kävijöitä riitti ja seuran kassakin karttui mukavasti. Ehdottomasti ensi kesänä uudelleen, tule sinäkin myymään tai ostamaan!

Syyskokouksen esitelmä menestys

Syyskuun alkupuolella laulettiin Salosen Leon tahtiin ja syötiin uutispuuroa Kräkilän myllyllä. Erikoista oli, että puurojauhojen jyvät olivat peräisin Kollolan pellosto, puitu Randelilla ja jauhettu Köyllillä. Maukkaan puuron keitti Sulan Anita.

Joulutapahtumaan toteutimme jouluseimen makasiinin viereiseen pieneen punaiseen koppiin. Seimen luukut olivat auki sunnuntai-ain joulun saakka. Toivottavasti moni ehti nähdä seimen. Tulevaisuudessa seimi täytyisi toteuttaa helpommin saavutettavaan ja näkyvämpään paikkaan.

Vuoden 2004 tapahtumien ketjun päätti syyskokous, joka tällä kertaa pidettiin seurakuntatalossa. Kaikkien aikojen yleisömenestyksen aiheutti Harro Koskisen esitelmä vanhanajan veneistä, lähes viisikymmentä osallistujaa. Siinä oli kahvekeitäjät varpaisillaan, riittäkö tarjottavat; hyvin riitti ja jäi vielä omallekin välle.

Kiitos kaikille toimintoihin osallistuneille.

NAANTALIN APTEEKKI

*Aurinkoista
apteekkipalvelua
joka päivä*

NAANTALIN APTEEKKI
Luostarinkatu 25, puh. 431 2720
ma-pe 9-19, la 9-15, su 10-14

RYMÄTTYLÄN APTEEKKI
Rymättylä kk, Puh. 252 1202
ma-pe 9-16.30

Parturi-Kampaamo Aallonharja Riia Kaipainen

Paltteentie 5, 21160 Merimasku
Puh. 044-3245 885

KäsityöPankki Merimaskun kirkonkylä

- käsityömyymälä
- tilauksesta kädentaidon kursseja
- tilauksesta kotileipomom tuotteita: kakut, voileipäkakut ym. ruokatilaukset
- kokous-, koulutus- ja saunatilojen vuokrausta
- juhlapalvelua

Anita Sula Ky
Paltteentie 2, 21160 Merimasku
Puh/Fax 02-4369 434, GSM 040-708 1851

NAANTALI
Puh. 020 522 7080

Liedon
Säästöpankki
Naantalin konttori

puh. 4339 630, www.liedonsp.fi

RAUTAKAUPPA
Puutavaraa, levyjä

Naantalin Rakennuspuu
Taimontie 21, Naantali
Puh. 02-436 3500, fax 02-4351 405

avoinna: ark. 7.00-17.00, la 8.00-13.00

**• NAANTALIN •
Kuvaus**

KUVAT TUNNISSA

- MATTANA TAI KIILTÄVÄNÄ

KEHYSTEN ERIKOISLIKE

- VALOKUVA- JA SISUSTUSKEHYKSIÄ

Tullikatu 12, 21100 Naantali, Puh. 02-435 1454

- Liike- ja maatalouskirjanpidot
- Palkanlaskennat, Isännöinti
- Kiinteistönvälitys

Rajatie 2, 21160 Merimasku
Puh. 02-4367 010, 040-787 422

Lentoliput, laivaliput,
bussiliput, junaliput

Matkanjärjestäjien
peruutus- ja
tarjoushinnat
myös meillä

Seuramatkat esim:
Aurinkomatkat,
Finnmatkat, Tjäreborg

Esitteet ja varaukset.

Hotellit, mökit, viisumit,
vuokra-autot ym.

TERVETULO A MATKAKAUPPAAN

**Travel Bureau
MATKAKAUPPA**

Tullikatu 16, 21100 Naantali, Puh. 02-4321 277

TAATTISTEN TILA

- rustholli 1500-luvulta -

Taattistista löytyy monenlaista majoitustilaa mukavuuksin varustetuista mökeistä ja huoneista aina hirsikotaan ja ruotsin armeijan teltaan.

Järvinäkymä, tunnelmallinen pihapiiri ja kiltit kotieläimet luovat viihtyisät puitteet kaikkiin tilaisuuksiin.

Eriisiä yhtenäisiä juhla ja kokoustiloja 200 hengestä myös pienempiin ryhmiin. Uusimpana Kallari ravintola 30 hlö

Saunomis ym. ohjelmalveluja

Tiedustelut:

Taattisten tila
Karin ja Markku Aaltonen
21160 Merimasku
puh. (02) 436 9583 tai
0400 828 108
fax (02) 436 9913
taattistentila@kolumbus.fi
www.taattistentila.com

NORMAALIPIZZA 5€

PERHEPIZZA 12€

Kuponki voimassa
noudettaessa.
Ei koske muita etuja.
2/kupongi

puh. 02-469 1341
Henrikinkatu 8, Naantali (torin laidalla)

PARTURI

Hirsimäki & Aura

Hilkka Hirsimäki

Pirjo Kangasmäki

UoleviRaadenkatu 1, 21100 Naantali,
Puh. 02-4351 764

Tervetuloa
Osuuspankkiin!

Saat maan parasta pankkipalvelua juuri sellaisena kuin itse haluat. Toivotpa henkilökohtaista palvelua tai huipputekniikkaa, Osuuspankista saat asiantuntevan ja luotettavan kumppanin talousasioitteesi hoitoon.

Tule käymään - kerromme Sinulle monta hyvää syytä olla paikallisen Osuuspankin asiakas.

Tervetuloa!

**MERIMASKUN
OSUUSPANKKI**
Puh. (02) 434 0070

**Merimaskun
Fysioterapia**

- Fysioterapiaa,
- kuntoutusta,
- hyvää oloa,
- hyvinvointia

Tällä kupongilla

Hieronta 45 min. VAIN 20 €
Tarjous voimassa 31.3.2005 saakka

Rajatie 2, (OP:n talo) 21160 Merimasku,
Puh: 02-431 7011 / Minna Vilponen

Vuoden 2005 alustava Kollolan kesäohjelma

Kollolan ovet avautuvat sunnuntaina 3.7. klo 12. Kesän teema näyttelyn ja alustusten teemana on "Merimaskulainen käsityöperinne". Navetan puolelle pystytetään kangaspuut ja luodaan mattoa varten loimet. Kävijät voivat jättää puumerkkinsä kutomalla mattoon omat raitansa. Myös aukioloaikojen ulkopuolella on mahdollisuus käydä kutomassa mattoa!

Valmis matto levitetään aikanaan kesäkahvion lattialle.

Tule mukaan rakentamaan näyttelyä:

- tarvitsemme matonkuteita, jos sinulta liikenee, voit toimittaa niitä kesäkuussa Kollolaan!
- tarvitaan myös kehrääjiä ja karstaajia heinäkuun keskiviikko-tapahtumiin! Lampaan keritsemisnäytös on

myös suunnitelmissa

- heinäkuun keskiviikot klo 18 Kollolassa: 6.7., 13.7., 20.7. ja 27.7.

Aukioloaikojen ulkopuolella on mahdollisuus tutustua torppaan, voit esitellä vieraillesi tai sukulaisillesi, tilaa aika puh. 040-716 4808

Huom! yhdistykset!

Kollola on oivallinen paikka pitää kesäkokouksia, istumapaikkoja n. 30, kahvinkeitto mahdollisuus sekä tarjoiluastiasto valmiina. Varaukset yllä mainitusta numerosta.

Tervetuloa heinäkuussa! Nähdään Kollolassa!

Merimaskun Lossivahti 2004 - 2005

Terttu Kraemer vastaanottamassa nimitykseen kuuluvaa lossikapulaa sen edelliseltä haltijalta Erkki Vainiolta, jolle jää muistoksi lossikapulan pienoismalli. Kapulat luovutti seuran puheenjohtaja Maarit Lineri

Merimasku-Seura palkitsi jo kolmannen kerran ansioituneen merimaskulaisen "Merimaskun Lossivahti" -nimityksellä. Tällä kertaa valinta osui Merimasku-seuran pitkäaikaiselle sihteerille **Terttu Kraemerille**.

Seuran hallitus pohti pitkään, onko "oman väen" joukosta korrekta valita nimityksen saajaa. Hallitus kuitenkin tuli siihen tulokseen, että Terttu Kraemia ei voi mitenkään ohittaa valintaa suoritettaessa, sillä hänen ansionsa niin seuran toiminnassa, kuin Merimaskun tunnetuksi tekemisessä ja koko merimaskulaisen lähihistorian tallentamiseen osallistumisessa on kiistaton.

Hänen yhteytensä entisenä Tiehallinnon museovastaavana ovat olleet Merimasku-seuran monille hankkeille avuksi.

Tyypilliseen tapansa ryhtyi uusi "lossivahti" heti miettimään, mitä velvoitteita voisi tulevaisuudessa Merimaskun lossivahdeilta edellyttää valintavuotenaan. Jäämme odotamaan, mitä tehtäviä hän ensi kesänä valittavalle uudelle nimitettävälle keksii.

Kokouskutsu

Merimasku-Seuran kevätkokous pidetään Käsityöpankissa 30.3.2005 klo 19.00.

Kokouksessa käsitellään seuran kevätkokoukselle määräämät asiat.

Kevät saapuu ja multasormia syyhyttää. Kevätkokouksen yhteydessä tietoa siitä miten pihasi ja puutarhasi saavat uuden loiston ensi kesänä.

Mitä kasvattaa pihallaan, mitkä menestyvät saariston vaativissa oloissa, mikä sopii minun pihalleni? Tule kuulemaan.

Vanhoista perinteisistä perennakasveista tulee kertomaan hortonomi Mirva Arvo-Tamlander Kauppilan puutarhasta.

Tervetuloa kaikki merimaskulaiset!

**Keskitä pankkiasiasi
meille – ja hyödy!**

Tervetuloa omaan Nordean konttoriisi,
niin kerromme sinulle, miten voit liittyä
Kanta- tai Avainasiakkaaksi.